

ГЕОРГИ БАКАЛОВ И МАКСИМ ГОРКИ

Иван Цветков

Никой в България не е допринесъл толкова много за утвърждаване на истинския облик на художника Максим Горки, за правилното тълкуване на революционното му творчество, както и за неговото превеждане и разпространение, колкото Георги Бакалов. От 1901 г., когато превежда и издава във Варна първата книжка с Горкиевия разказ „Жълтурката и кълвача“ и до смъртта си в 1939 г. той си остава неуморен изследвач и популяризатор на Горки и върши това с най-голяма осведоменост, широта и проникновение. Неговата дейност в тази област е истински подвиг. Достатъчно е да си спомним случая с превода и разпространението на романа „Майка“ и с превеждането на почти всички Горкиевии пиеси. Мисля, че и в собственото му развитие на критик-марксист и теоретик на новата литература статиите му за Горки наред с тези за Смирненски се открояват като най-творчески, най-свободни от вулгарно-социологически примеси и сектантски крайности. И в двата случая Г. Бакалов поддържа творческата линия, застъпва широкото ленинско гледище и се бори с примитивните догматични схващания. Горки, както и Смирненски, бе един от изворите, от които Бакалов черпеше живителна вода за своя метод, за критическата си дейност. Те му помагаша да излиза от праволинейните представи и да бъде по-артистичен, да се опира на своя критически усет и вкус, на непосредния си контакт с изкуството. Освен това естетическите възгледи на Горки — многобройните му изказвания за руските класици, за културното наследство и за новата съветска литература помагаша на Бакалов да се освобождава от някои тесняшки и сектантски наслоения, от плехановското механистично гледище и да възприема литературното творчество, историко-литературния процес с цялата им диалектическа сложност, многообразие и специфика. Безспорно е значението на постоянния контакт с Горки за оная еволюция, която претърпя Бакалов през 30-те години, след преодоляването на сектантството, особено за новото му отношение към наследството. Не случайно в знаменитата си програмна статия през втората половина на 30-те години „Изобразете героичното“, най-ярко отразяваща новото му мислене и решителния порив към разкъсване на сектантските окови, той се позова на Горки, на неговия призив за създаване на героично изкуство и на примери от творчеството му. Освобождаващото влияние на Горки върху Бакалов подкрепяше винаги силните му страни като критик и го изведе на широкия друм на ленинските възгледи за литературата.

Връзките на българския критик и социалистически деец с Горки, както вече споменахме, започват от началото на века. В тях има и първоначално откриване, и страстна привързаност за цял живот, и постоянно усещане на великия писател като свой съюзник и опора в многообразната книжовна, пропагандистка и критическа дейност. Горки става за него притегателен център и неразделен спътник в естетическото му развитие. За взаимни връзки обаче може да се говори по-късно — от времето на романа „Майка“, и сътрудничеството на Горки в списание „Съвременник“ (1908—1909 г.).¹

Интересно е да се отбележи, че въпреки многобройните си контакти с Горки — литературно-преводачески и лични, през първите две десетилетия Бакалов не е написал нищо за него. Дори в собственото си списание той печата преводна статия за Горки от Ида Акселрод. Едва след Първата световна война и Октомврийската революция, в 1922 г. той написва първата си обширна статия за големия пролетарски художник в седмичната литературна притурка на „Работнически вестник“. Тя се появява в момент, когато на страниците на притурката се води ожесточен спор за отношението на Горки към революцията. В този спор се сблъскват две, бих казал, исторически тенденции в марксистическата оценка за художника и изобщо в партийното ръководство на литературата. Едната — на грубо нетърпимо отношение към всякакви грешки, на лекомислено отричане и отлъчване от революционния лагер и другата — на мъдрост и търпеливост, на особен такт. Едната — свързана с името на Сталин, водеше до зачеркване на огромния принос на писателя, до „изпращане в архивата“, както се изразяваха тогава. Другата, ленинската, бе проникната от доверие към него, от разбиране за достойнствата и слабостите на специфично художническото възприемане на събитията, от вяра, че той ще изживее заблужденията си. Всъщност Бакалов се намесва в тоя спор и заема без колебание страната на второто схващане. Статията му е посветена на 30-годишната литературна дейност на Максим Горки. Тя е своеобразно обобщение, равнометка на цялостното възприемане на Горки от нашите социалистически прогресивни среди и огласява равнището на марксистическата критика за Горки. Погледът му е по-широк, знанията по-дълбоки и точни, преценките му са много по-прецизни, методологията е по-гъвкава, по-усъвършенствувана и се стреми да обхване всички страни на творчеството на фона на извънредно пестрия и разностранен историко-литературен процес. Г. Бакалов много по-успешно се бори с реакционните нападки на буржоазните критици срещу Горки, защото добре познава великите руски художници на словото, специфичните черти на руската литература, за която словото е било винаги страстна проповед към дело, към велик подвиг. Той разглежда в широка светлина проблема за тенденциозността, за присъствието на публицистичен елемент в художественото творчество, за съотношението между идейност и художественост през различните епохи. С убедителни примери той посочва и обосновава новия етап в руската литература след Надсон, Гаршин и Чехов, обусловен от обществения подем през 90-те години. Като изхожда от революционните традиции на руската литература, от

¹ По тези въпроси виж книгата на Ст. Каракостов „Максим Горки и българската литература“, С. 1946 г. и особено монографията на Ж. Авджиев „Георги Бакалов“, 1959 г.

думите на самия Горки, че руският писател е „лице почти героично... жив създ на изумителна искреност и голяма обич“, за когото изкуството винаги е било могъщо, изящно, изтънчено, пленително средство за служене на велик идеал — Бакалов определя по следния начин приноса на пролетарския художник: „Неговото изкуство е яростта на освободението; той стана певец на новите сили, на бурята, на ледохода, на стремителните порои, на грядущата пролет, която се чувствуваше в излизането на пролетариата върху обществената арена в Русия.“ В духа на писаното вече от Воровски Бакалов се спира на особеностите на романтизма у ранния Горки, като го обяснява с изоставането на естетическата идеология от промените в обществените отношения. Тук обаче се проявява и известно предубеждение към романтичния метод.

Г. Бакалов прави подробен и верен анализ на ранното творчество на Горки и специално на босяшките му разкази. Той борави с ясно разбиране за босяка като социална категория — исторически пасивна, безсилна. Той знае, че силата на босяците е в отрицанието, но те не са пригодни за съзнателна, целесъобразна борба. Те могат да бъдат рушители на гнилото, но не и зидари на бъдещето.

Но той не отричава положителното значение на тоя герой: „и все пак — ако още не е дадена възможността, то даден е самият порив, копнежа, ламтежа, „великата страст“. Да се освободи човекът!“...

Като проследява страстното дирене на истината в творчеството на Горки, търсенето на ония храбри безумци, които ще запалят всичко с порива към светлина и свобода, Г. Бакалов дава сполучлива характеристика на пиесите за интелигенцията („Дачници“ и др.) и само с един шрих изтъква значението на „Еснафи“, където виждаме вече контурите на новия герой в лицето на машиниста Нил. Вниманието и симпатиите на Горки са привлечени мощно и окончателно от работещия, борещия се революционен пролетариат.

Главното в статията на Бакалов са редовете, посветени на пролетарския етап в творчеството на Горки, на първите най-ярки творби на социалистическия реализъм — пиесата „Врагове“ и романа „Майка“. Тук е неговият принос в нашата критика — борейки се с неверни мнения, с предразсъдъци, с открито замълчаване, разчитвайки наслоени предубеждения, той утвърждава върховете на революционното изкуство, очертава истинския облик на Горки и с това подготвя по-правилното му разбиране у нас и по-широкото му въздействие сред трудещите се читатели. Той нарича „Врагове“ пиеса на класовата борба, но веднага предупреждава от едностранчиво, грубо-социологично тълкуване на това определение. . . . „Ако тия сцени печелят симпатиите за пролетариата — пише Бакалов — то не става поради някакво изкуствено нравоучение на автора, а защото пролетариата носи нов, възвишен морал, който те заразява с привлекателността си. Няма херойство, личен, откъснат от другите, възкачен на пиедестал подвиг, а масова спокойна вяра в своята правда. Докато горната класа се разяжда от вътрешна вражда и упадък, докато нея я циментира само страхът от враговете, — в основата на пролетарската психика лежи солидарността „всички за един, един за всички“.

Няма съмнение, че Бакалов е бил запознат с известната статия на Плеханов за пиесата „Врагове“. Това не му пречи да изкаже свои оригинални мисли за нея.

Без да премълчава недостатъците на романа „Майка“, той го оценява като епопея на революционната борба на руския пролетариат, вярна

картина на революционния подем от 1905 г. Правейки разгърнато сравнение между босяка и пролетариата, той изтъква социалистическия идеал у втория, увереността му в победата, силата му, която той черпи от организацията си. Произведенията на Горки според Бакалов са богат източник за изучаване обществената психология на епохата; защото в тях се редуват хора от всички класи и слоеве.

По това време няма статия, която да не засяга най-шекотливия въпрос за отношението на Горки към съветската власт. На него се спира и Бакалов с пълното убеждение, че писателят е успял да преодолее своите първоначални страхове и „отдавна вече е всецяло откъм страната на съветската власт“. В тази статия Горки се възправя като пионер на пролетарската култура и най-велик писател на Русия в днешно време, поел според легендата пръстена на руската литература от Толстой. „И пролетариатът може да се гордее — заключава Г. Бакалов — че в лицето на своя син се е издигнал за пръв път до върховете на литературното творчество.“

През втората половина на 20-те години Бакалов е много по-активен в критическата си и популяризаторска дейност за Горки. Вероятно ободрен от сполучливия личен контакт с писателя, от големия успех на неговият писмо-отговор, в което той заклейми българските палачи и погромджии, Бакалов пише цяла серия от статии за Горки в „Наковалня“ и „Новини“. Тези статии също могат да бъдат разбрани само в контекста на времето, на отново избухналите спорове в съветската критика и у нас, за мястото и значението на Горки за пролетарската литература. И сега Бакалов е на предната линия в спора. За разлика от Д. Полянов, Ив. Клиничаров и др., които още не са се освободили от стари предубеждения и резервираност към великия писател, той продължава своята безрезервна и гореща защита на Горки, като нито за миг не го отделя от Октомврийската революция, съветската власт и съветската литература.

Още в началото на 1928 г. в два броя на вечерния в. „Новини“ (бр. 133 и 134 от 6 и 9 януари) Бакалов печата статията „Максим Горки и съветската власт“, в която оборва легендата, създавана усърдно на Запад и у нас, за Горки като опозиционер на съветската власт, като емигрант, който никога няма да се завърне в Съветския съюз. Противниците използват старите статии на писателя от 1918 г. тръбят нашироко за грешките и слабостите му по сложните въпроси на революцията, разпространяват усърдно сборника „Революция и култура“. Но те премълчават факта, че Горки отдавна се е отказал от тези статии и изявления, признал е грешките си публично в статията „На анонимите и псевдонимите“, поздравил е горещо десетгодишнината на Октомврийската революция.

Задачата на Г. Бакалов е да разсее клеветите, разпространявани и у нас от буржоазния печат, да покаже живата връзка на Горки с неговия освободен народ, как той решително брани съветската власт и се готви да се върне в СССР, за да участва непосредствено в изграждането на социалистическото общество. В подкрепа на своята защита Бакалов цитира и впечатленията на П. С. Кохан, които поставят един от най-съществените въпроси за художниците и революцията, за новия идеал в съветската литература.

„Днес не са малко нашите съюзници и дори възторжени поклонници измежду избраните слоеве на западната интелигенция — пише Кохан. Но Горки е нещо повече от тях. Неговите признания — признанията на един от най-сериозните и съвестните хора на днешно време — говорят, че Октомври привлича към себе си не само като знаме на борбата за по-

висока форма на производството и организацията на обществото, но и като идеал, в който творческата личност намира отново отдавна изгубената си хармония (к. м. — И. Ц.).

Това от своя страна обяснява и ожесточената борба за Горки, която води дълго време реакционният лагер и новите процеси в средите на оная творческа интелигенция, която все повече се приближаваше до социалистическия идеал.

Главният въпрос, който постоянно вълнува Бакалов и към който той се връща на всеки нов етап от творческото на Горки и проникването му у нас е Горки и България, Горки и нашия обществен и духовен живот в началото на века, на какво се дължи неговият необикновен успех, защо той стана всеобщ любимец на прогресивната ни интелигенция. Такъв успех не е имал нито един чуждестранен писател у нас. Никой не се е врязвал така дълбоко в духовното развитие на най-широки кръгове от нашата интелигенция и не е съставял цял етап от нейното развитие като Горки. Той възбужда възторг, възприема се като откровение, внася живителна струя в оскъдния духовен живот на нашата интелигенция. Бакалов се стреми да осмисли дълбоките обществени причини на това явление, да види процесите в нашето общество и духовно развитие в цялата им широта, неповторимост и близост до тези в руския живот, да открие оная духовна атмосфера, която се оказва тъй благодатна за проникването и разпространението на Горкиевото слово, за неговото вращаване в нашия живот. Историческата роля на Горкиевите босаяци, с яркия им патос против условностите и фалша на живота той вижда в това, че те събориха затворите на духовната еснафщина и в България, рушиха безцеремонно еснафските идеали, внесоха бацила на отрицанието на нашия духовен живот, пропит от еснафщина.

Бакалов винаги си е представял ясно различните етапи в творчеството на Горки и свързаните с него промени във възприемането му у нас, в отношението на различните обществени слоеве към него. Концепцията му за творческия път на Горки е ясна и последователна — той никога не е отстъпвал от нея, особено от възгледа си за прехода на Горки от ранния към пролетарския етап в творчеството му, за Горки като художествен изразител на могъщата пролетарска класа, буревестник на нейното пробуждане, певец на грядущата революция, на героичните подвизи в нейно име. Той пръв показва сложната картина на възприемането му в България с всичките ѝ промени — от бурен възторг и преклонение — до бързо отдръпване и неприязън у едни и от неосъзната обич — към чувство на духовно единение — у други. Той винаги е разкривал истинските мотиви на съмненията в писателския талант на Горки и на отричането му от реакционния печат — в това число и на сговористкия у нас.

Извода на Бакалов в статията му по случай юбилея на Горки произтича от неговото дълбоко и трайно убеждение. Той влиза в спор със съмненията и резервите на Полянов и ги оборва, утвърждава ясно и недвусмислено огромното значение на Горки: „Максим Горки се разви в първия крупен пролетарски писател. Като такъв, той се ползува с дълбоко признание и обич. Пролетарският СССР с трепет очаква завръщането на своя велик син.

А българското работничество? То не прави изключение от своите руски братя. И за него Максим Горки е любим писател-въдъхновител. И за него той е свой. Колцина български писатели, освен Ботйова могат

да се гордеят с такова признание, знание, почит и обич, с каквото „чужденец“ Максим Горки се ползува в средата на българското работничество?“

Това са наистина безценни страници на вечно живата и плодотворна връзка между двете наши литератури, страници на идейна близост и единение, страници, без които не можем да си представим историята на нашата революционна литература и мисъл, на нашето духовно развитие.

Същите мотиви, същата страстна защита на Горки и борба за правилно тълкуване на неговото дело срещаме и в другите статии на Бакалов, посветени на завръщането на Горки в Съветския съюз и на срещите му със съветския народ. Бакалов разказва подробно за тези въодушевени срещи на „великия писател с неговия народ, из средата на който Горки е излязъл и комуто е останал верен в цялата своя, продължителна и плодотворна, писателска и революционна дейност“. Не можем да не почувствуваме полемичния патос на тая фраза, постоянния стремеж на Бакалов да разсейва погрешните представи и твърдения за Горки. Дейноостта му по популяризиране на революционните обществени и естетически възгледи на Горки е просто неограничена. Той посвещава специална статия на пребиваването на Горки в Съветския съюз, отново се връща към политическите му грешки от миналото, за да подчертае, че в тях няма никакъв елемент от отстъпничество, че днес няма никакво съмнение в неговата „най-пълна привързаност и преданост към делото на руските работници и селяни“, че „Горки принадлежи напълно на съветската общественост“. Бакалов изтъква вътрешната необходимост на големия художник да изучи фактите на новия живот, за да напише книга за него, да създаде широко платно за новия човек и новите отношения, в което да изпъкне в ярки краски Съветският съюз. Тази художествена необходимост — пише Бакалов — „съвпада с всеобщото желание на безбройните негови читатели в СССР“. Цялата статия има за цел да покаже изключителната популярност на Горки сред съветските народи: сърдечната, искрена и дълбока обич на хиляди и хиляди хора на груда към „гениалния пролетарий“. Бакалов неведнъж се връща към въпроса за сближението и неразделната връзка на Горки с оаботничеството, за отношението на самите работници към Горки. Той привежда многобройни изказвания на читатели, в които те споделят огромното си впечатление от „Майка“, станала учебник в живота им, обичта си към Горки „зарад неговата омраза към еснафщината, заради неговото безпощадно бичуване на онова, което се нарича житйско благо“.

„Въпросът: пролетарски писател ли е Горки (к. м. — И. Ц.) — пише Бакалов — е съвсем излишен. Какъв друг може да бъде той. Горки е първият крупен пролетарски писател. Още Ленин беше казал изрично — „Горки е безусловно крупен представител на пролетарското изкуство, който е направил много за нас и може още повече да направи. Горки е авторитет в пролетарското изкуство. Това е безспорно.“

Така заедно с Луначарски Бакалов утвърждава последователно ленинския възглед за историческото място на Горки в пролетарското изкуство. Той предава и отговора на самия Горки по повод на тия спорове: „Лично мене не ме интересуват споровете на критиците — дали съм пролетарски писател или не. В масата юбилейни чествувания, които получавам от всички краища на Съюза, работниците единодушно ме наричат „наш“ и „пролетарски“ и „другар“. Гласът на работниците за мене, разбира се, е по-внушителен от гласа на критиците. Аз се гордея много,

дето работниците ме смятат за свой човек, свой „другар“; това за мене е истинска гордост и велика чест.“

С особена настойчивост Бакалов подчертава, че именно като крупен пролетарски писател и основоположник на пролетарската литература е посрещан и чествуван Максим Горки в своето пролетарско отечество. Като описва радостта и възлението на Горки от близостта му с милионните маси в неговото отечество, Бакалов се обръща към съветските работници: „Но не само вам, братя работници и селяни във великия Съветски съюз, е нужен и близък Максим Горки. Към вашата любов, почит, и ентусиазъм към основоположника на пролетарската литература се присъединяват работниците от целия свят, за да извикат: да живее нашият Алексей Максимович!“

Последните думи много ярко характеризират оня нов процес на идейно сближаване и сливане между художник и народ в социалистическото общество, оная спонтанна и неподкупна обич, с която трудещите се награждават своя писател. Не случайно Ромен Ролан пише за приобщаването на Горки към младостта на своя народ, което е станало за него неизчерпаем извор на подмладяване. Той празнува духовното му единение с младата Съветска република, чиито прекрасни синове носят на света радост и обнова. Преодоляна е трагичната пропаст на отчуждение между творец и трудещи се маси, която в миналото неведнъж е причинявала тежки духовни драми и е струвала живота на ония, които не са намирали изход от тях. Тази мисъл определя патоса в последната статия на Бакалов в „Наковалня“.

Така се очертават контурите на един нов етап в борбата за Горки, етап, завършил с признанието му като безспорен основоположник на съветската литература, художник от световен мащаб, здраво свързан с революционното дело на работниците от целия свят. В тази борба на преден план изпъкват статиите на Г. Бакалов. С богатите факти, с вярното им тълкуване, с полемичния патос, с цялостния творчески подход те са една от най-хубавите страници в историята на българската критика за Горки.

*

И през първата половина на 30-те години Г. Бакалов си остава централна фигура в нашата критика за Горки. В неговата разностранна и необозрима по мащабите си дейност на книжовник, преводач, критик и публицист през цялото време се чувствава един от фокусите, една от опорните точки: Максим Горки. За него той е примера, образа, безспорния критерий и най-силния аргумент за възможностите и перспективите на пролетарската литература. Доказателство, че тя може да се издигне до върховете на класиката.

Сега в статиите му в списание „Звезда“ (1932—1933 г.) се очертават две теми — влиянието на Горки в България и защитата му от погрешните тълкувания на Плеханов и Асен Златаров.

Полемиката на Бакалов с Плеханов в статията „Максим Горки пред съда на меншевизма“ трябва да се схваща като момент от общия поход за ленинизирание на литературния фронт в България през 30-те години, за отърсването му от силното влияние на Плеханов. Бакалов подлага на пълна преоценка основните положения в статията „Към въпроса за психологията на работническото движение“, като открива в тях меншевишки възгледи и концепции. Той подчертава, че в самото делене на Горки от страна на Плеханов на оригинален художник, но слаб мислител

и неудачен проповедник са се проявили тези възгледи. Както и трябва да се очаква, Бакалов съпоставя изказванията на Плеханов за Горки с тези на Ленин, за да покаже колко дълбоко се е лъгал първият. Тая съпоставка засяга главните произведения на писателя — пиесата „Врагове“ и романа „Майка“. Докато Плеханов се ограничава с тълкуване масовата психология на работниците „въобще“ и оттам извежда чувството им за пролетарска солидарност — една от важните теми във „Врагове“, докато той избягва конкретния подход, заменя историята с логика, не разглежда пиесата като отражение на съвършено конкретната и сложна класова борба в Русия, като разобличение на либералната буржоазия и нейното предателство в революцията — Ленин винаги е изтъквал гражданната полза, която Горки принася с художествените си произведения на революционното движение, на пролетарската борба. Тези две концепции за Горки особено проличават в изказванията за романа „Майка“, където се дава широка картина на класовата борба в Русия и образите на работниците-революционери. Високата оценка на Ленин за романа е известна: в него той видя навременна книга, която развива революционното съзнание на работниците. Плеханов обаче заедно с цялата меншевишка критика отрече романа заради публицистичката му. Бакалов смята, че причините за това отрицание се крият в революционния патос на „Майка“, в призивите за въоръжена борба.

Смисълът на цялата статия е да утвърди ленинското отношение към Горки, еднакво възприемащо и художника, и мислителя, изтъкващо на преден план огромното революционно въздействие на творбите му върху борещите се маси. Тази мисъл пронизва и кратката полемична бележка по повод юбилейната статия на Асен Златаров за Горки в „Литературен свят“. Бакалов упреква автора на статията в невярно осветление на въпроса за идейното обкръжение на писателя, в премълчаване на взаимоотношенията му с Ленин, които изиграха първостепенна роля в неговото развитие. Освен това Златаров със съчувствие говори за позицията на Горки през първите години след революцията, сочи я като негово достойнство — задето не се побоял да каже горчиви истини на болшевиките. Близко 15 години след тези събития Бакалов има право да призове за свидетел времето, което най-добре преценява кой е говорил истината и кой искрено се е заблуждавал.

В спора с Плеханов и изобщо със социалдемократическото възприемане на Горки Георги Бакалов е безспорно прав. Но той не е могъл да избегне известни опростени схващания за художествената литература и нейните задачи, известно увлечение във вулгарен социологизъм. То се проявява в непреодолимото му желание да търси в художествената творба точно и изчерпателно отражение на всички звон в политическата борба, на всички сили, участващи в нея. По този начин той забравя за художествения замисъл на твореца, за конкретната художествена задача, която си е поставил той. Но независимо от това заслугата му за вярното ленинско тълкуване на Горки у нас, борбата му в продължение на десетилетия срещу буржоазната критика, която го изопачаваше, нямат равни на себе си в историята на марксистическата критика. От всички, които са писали за Горки у нас, Бакалов винаги е бил най-близко до ленинското схващане, най-пълно и най-широко е осветлявал революционното съдържание на творчеството му.

Една от любимите теми на Бакалов, към която той често се връща, е тая за влиянието на Горки в България. На нея е посветена и юбилейната му статия в сп. „Звезда“ през 1932 г.

Никой не е направил толкова много за марксистическото осветление и осмисляне на влиянието на Горки върху нашия обществен живот, колкото Бакалов. Той проследява това влияние от годината 1901 до 1932, когато от Горки има преведени на български 82 названия. Марксистическата методология му помага да види два периода във влиянието на Горки в България — различни както по настроенията, с които са заразявали произведенията му, така и по основната маса от хора, върху които те са влияели: първият, свързан с образа на босняка и романтичните произведения, с лъха на пролетния вятър и предчувствие за близко разтапяне на вековните ледени пластове и вторият — с „Майка“ и „Врагове“, с образа на пролетарския борец. През втория период влиянието е главно върху работническата публика и по своята сила то напомня влиянието на Ботев и Смирненски. То е много по-определено, класово-пролетарско, борческо.

Тази статия е всъщност една равностетка за трийсетгодишното влияние на Горки върху нашия обществен живот и революционно движение. Най-важният извод, който следва от нея, е, че у нас престават да възприемат Горки като чуждестранен писател; влиянието му почти е изгубило чертите на въздействие отвън, станало е органическа черта на нашия обществен и литературен процес.

След смъртта на Горки Бакалов редактира литературния лист за него. В този лист вземат участие най-широки демократични кръгове на културната ни общественост. Той се заема да събира всички материали по връзките на българи с Максим Горки. Всичко свързано с името на Горки — пише Бакалов — „би било глава от историята на литературните влияния у нас“. В книгата си „От Пушкин до Смирненски“ (1937) той включва две статии за Горки, в които вече говори за „първия ратник на новия художествен реализъм“ (социалистическия реализъм) и пак изтъква огромното влияние на романа „Майка“ у нас, ролята му за борческото възпитание на поколенията. На следващата година в сборника статии „Днешната българска литература“ (1938) той се връща пак към Горки. Има нещо много знаменателно във факта, че веднага след формулирането на основните задачи пред революционната литература той си спомня за Горки, сочи го за пример на вживяване в героиката на епохата, пример как трябва да се изобразява „героизма на неудържимото пролетно пробуждане“. Душата на Горкиевото творчество и естетика — героичното, „безумството на храбрите“ се оказва необикновено близка и сродна със задачите на нашето литературно развитие през втората половина на 30-те години.

Всичко казано до тук ни убеждава, че в критическата дейност на Г. Бакалов Максим Горки заема едно от централните места, наред с Ботев и Смирненски. Не само с издателската си и преводаческа дейност, но и с критическите си статии Бакалов улесняваше най-широкото навлизане на Горки у нас, най-правилното му разбиране. В оная голяма популярност на писателя в България, в обичта към него има голям дял дейността на Бакалов като критик. Той винаги се е борил за Горки, винаги го е защищавал от враговете му и през всички етапи на нашия литературен и обществен живот след 1922 г. е бил най-осведоменият му тълкувател. Борбата за Горки Бакалов свързваше с борбата за революционна литература у нас и с борбата за „скорошното и пълно освобождение“ на живота от „зимните мразове и ледове“.